

Ljudska prava: stvarnost za sve

Strategija Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2017. – 2023.

Sadržaj

1.	Vijeće Europe i prava osoba s invaliditetom	3
1.1.	Kontekst	3
1.2.	Pravni standardi Vijeća Europe	3
1.3.	Akcijski plan Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2006. – 2015.....	4
1.4.	Nova Strategija	4
1.5.	Upravljanje rizikom i nacionalna provedba.....	6
2.	Prioritetne teme	6
2.1.	Sudjelovanje, suradnja i koordinacija.....	6
2.2.	Univerzalni dizajn i razumna prilagodba.....	6
2.3.	Perspektiva ravnopravnosti spolova	7
2.4.	Višestruka diskriminacija.....	7
2.5.	Obrazovanje i osposobljavanje	7
3.	Prioritetna područja.....	8
3.1.	Jednakost i nediskriminacija	8
3.2.	Podizanje razine svijesti	10
3.3.	Pristupačnost.....	11
3.4.	Jednakost pred zakonom	13
3.5.	Sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja	14
4.	Metode rada	16
4.1.	Institucionalno okruženje	16
4.2.	Partnerstva	16
4.3.	Komunikacija	17
4.4.	Provedba i praćenje	18

1. Vijeće Europe i prava osoba s invaliditetom

1.1. Kontekst

1. Vijeće Europe promiče, štiti i prati provedbu ljudskih prava za sve osobe, uključujući osobe s invaliditetom. U ovom dokumentu utvrđuju se prioritetna područja Vijeća Europe u ovom području za razdoblje od 2017. do 2023. godine. Također se **daju smjernice te se države članice i ostale dionike želi potaknuti** kad je riječ o politikama, aktivnostima i mjerama kako bi se osigurala provedba prioriteta na nacionalnoj i lokalnoj razini.

2. Osobe s invaliditetom imaju pravo na pristup svim ljudskim pravima zajamčenima Europskom konvencijom o ljudskim pravima, Europskom socijalnom poveljom i UN Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu Konvencija) kao i svim ostalim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima te imaju pravo uživati u njima, ravnopravno s ostalima.

3. Ovom Strategijom žele se obuhvatiti **sva građanska, politička, gospodarska, socijalna i kulturna prava**. Njome se utvrđuje obveza Vijeća Europe i njegovih država članica da prava učine stvarnima za sve osobe s invaliditetom, neovisno o njihovim poteškoćama. To uključuje djecu s teškoćama u razvoju i mlade s invaliditetom, neovisno o tome gdje su smješteni i bez diskriminacije, u skladu sa Strategijom Vijeća Europe za prava djeteta 2016. – 2021. i UN Konvencijom o pravima djeteta. Također su obuhvaćene starije osobe, u skladu s preporukom Vijeća Europe o promicanju ljudskih prava starijih osoba¹.

4. U društvima koja se neprestano mijenjaju pojavljuju se nove situacije. Trenutačni gospodarski izazovi i sve veći broj izbjeglica i tražitelja azila u državama članicama promijenili su prioritete te su utjecali na osobe s invaliditetom i njihove službe za potporu. Kako bi se ublažili izazovi, donositelji odluka, osobe s invaliditetom, njihove organizacije i članovi njihovih obitelji, pružatelji usluga te stanovništvo općenito trebaju kontinuirano paziti na prava osoba s invaliditetom te djelovati u vezi s njima.

5. Kako je navedeno u Konvenciji, obvezno je blisko savjetovanje s osobama s invaliditetom svih dobi putem njihovih predstavničkih organizacija i njihovo aktivno uključivanje u rad vlada država članica. Iznimno su važni sudjelovanje i doprinos nacionalnih institucija za ljudska prava, tijela za ravnopravnost i institucija pravobranitelja te njihovih regionalnih i međunarodnih mreža. Time će se unaprijediti osviještenost o prioritetima strategije i načelima Konvencije te njihova provedba. Vijeće Europe nastojat će poboljšati tu suradnju u svim područjima svojih aktivnosti.

1.2. Pravni standardi Vijeća Europe

6. Svi pravni standardi Vijeća Europe jednako se primjenjuju na sve osobe, uključujući osobe s invaliditetom.

7. **Europska konvencija o ljudskim pravima** pruža temelje za rad Vijeća Europe kad je riječ o zaštiti i promicanju ljudskih prava za sve, uključujući prava osoba s invaliditetom. Europski sud za ljudska prava usadio je ta prava u svoju sudsku praksu te ima važnu ulogu u poticanju država da poduzmu zakonske promjene kako bi štatile ljudska prava osoba s invaliditetom.

8. **Europska socijalna povelja** sadržava posebna prava za osobe s invaliditetom, posebice njezin 15. članak (pravo osoba s invaliditetom na neovisnost, socijalnu uključenost i sudjelovanje u životu zajednice) te članak E (uz uvjet da su prava iz Povelje osigurana bez diskriminacije ni po kojoj osnovi).

9. Ostali pravno obvezujući standardi koji su posebno važni za prava osoba s invaliditetom uključuju: **Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji** (Istambulska konvencija), **Konvenciju o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja** (Lanzarotska konvencija), **Konvenciju o suzbijanju trgovanja ljudima**.

¹ Preporuka CM/Rec(2014)2 Odbora ministara o promicanju ljudskih prava starijih osoba

1.3. Akcijski plan Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2006. – 2015.

10. U travnju 2006. godine Odbor ministara donio je **Preporuku Rec(2006)5** „Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006. – 2015.“. Preporuka je u svojem dodatku uključivala **Akcijski plan Vijeća Europe**. U prosincu 2006. godine usvojena je **Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (Konvencija)**. Na snagu je stupila u svibnju 2008. Do kraja rujna 2016. 44² od 47 država članica Vijeća Europe ratificiralo je Konvenciju³. Opcionalni protokol ratificirala je 31 država članica⁴.

11. I Konvencija UN-a i Akcijski plan Vijeća Europe označili su „*promjenu paradigme*“ s tradicionalnog pristupa invalidnosti utemeljenog na medicini na pristup utemeljen na ljudskim pravima. Osobe s invaliditetom kao živa bića s dostojanstvom i pravima temeljno su načelo ovog pristupa, što je najbolje sažeto u temeljnim načelima zajedničkim obama tekstovima: **neovisnost, sloboda izbora, potpuno sudjelovanje, jednakost i ljudsko dostojanstvo**.

12. U razdoblju 2014. – 2015. Vijeće Europe **evaluiralo je provedbu Akcijskog plana Vijeća Europe** u svim svojim državama članicama, njih 47. Evaluacijski proces, koji je potaknula i Parlamentarna skupština u svojoj **Preporuci 2064 (2015.)**, nastavio se i imao koristi od širokog spektra znanja, iskustva i stručnosti različitih dionika kad je riječ o ljudskim pravima osoba s invaliditetom: nacionalnih stručnjaka iz javne uprave i akademske zajednice, organizacija civilnog društva koje rade s osobama s invaliditetom i za osobe s invaliditetom, samih osoba s invaliditetom kao i pružatelja usluga.

13. **Evaluacijski dokument** sadržavao je analizu napredaka u nacionalnom zakonodavstvu, politikama, akcijskim planovima kao i specifična i ciljana djelovanja i na nacionalnoj i na europskoj razini u području promicanja i zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom. Naglašena su **postignuća**, posebice **u pogledu zakonodavstva, pružanja usluga, fizičkog okruženja i stavova prema osobama s invaliditetom**.

14. U evaluaciji je naglašeno da i dalje postoje diskriminacija i prepreke za sudjelovanje te da postoje znatni **izazovi** u osiguravanju pridržavanja međunarodnih standarda **za borbu protiv diskriminacije i postizanje potpunog poštovanja svih ljudskih prava osoba s invaliditetom**. Istaknuto je da nesklad između standarda i prakse, koji se naziva **nedostatkom u provedbi**, treba biti prioritet za rješavanje.

15. U izvješću se naglašavaju potreba i važnost kontinuirane predanosti vlada, uključujući financiranje i potpunu uključenost organizacija koje rade s osobama s invaliditetom i za osobe s invaliditetom, samih osoba s invaliditetom i ostalih važnih dionika. Potrebno je dijeliti znanja i razmjenjivati obećavajuće prakse kako bi se osiguralo da Europa postane demokratski dom koji je otvoren za sve te koji podržava svoja načela demokracije, poštivanja ljudskih prava i raznolikosti.

1.4. Nova Strategija

16. **Opći cilj** Strategije Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2017.– 2023. (Strategija) jest **postići jednakost, dostojanstvo i jednake mogućnosti za osobe s invaliditetom**. To zahtijeva osiguravanje neovisnosti, slobode izbora, potpunog i učinkovitog sudjelovanja u svim područjima života i društva, uključujući život u zajednici.

17. Države članice već su prihvatile te ciljeve ratifikacijom Konvencije. Za razliku od Konvencije, Strategija ne stavlja pravne obveze pred države članice. Cilj dokumenta Strategije jest usmjeravati i podržavati rad i aktivnosti usmjerene provedbi Konvencije koju provode Vijeće Europe, njegove države članice i ostali dionici i na nacionalnoj i na lokalnoj razini.

² Do kraja rujna 2016. Irska, Lihtenštajn i Monako još nisu ratificirali Konvenciju

³ Ratifikacije Konvencije

⁴ Ratifikacije Fakultativnog protokola uz Konvenciju

18. Na samom početku Stratege utvrđuje se **pet prioriteta koje treba razmatrati u cjelokupnom radu** Vijeća Europe i svim njegovim **aktivnostima** kojima podupire države članice. Također je ključno da države članice uzmu u obzir ove prioritete u svojem zakonodavstvu, politikama i aktivnostima te u svim područjima života kako bi se unaprijedili životi osoba s invaliditetom.

19. **Prioriteti** su:

- sudjelovanje, suradnja i koordinacija
- univerzalni dizajn i razumni smještaj
- perspektiva spolne jednakosti
- višestruka diskriminacija
- obrazovanje i osposobljavanje

20. Strategija ima pet **prioritetnih područja** temeljenih na pravima. Utemeljeni su u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i u standardima Vijeća Europe kojima se promiču i štite ljudska prava. Svako od tih područja povezano je i s odgovarajućim člancima Konvencije, ciljajući na provedbu u praksi.

21. **Prioritetna područja** jesu:

- 1) jednakost i nediskriminacija
- 2) podizanje razine svijesti
- 3) pristupačnost
- 4) jednakost pred zakonom
- 5) sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja

22. Prioritetna područja temelje se i dodatno razvijaju postojeći rad Vijeća Europe, donoseći dodanu vrijednost obavljenu radu u drugim regionalnim i internacionalnim kontekstima, kao što su razina EU-a i UN-a. Dodatno, cilj im je fokus usmjeriti prema budućem djelovanju Vijeća Europe povezanom s pravima osoba s invaliditetom kako bi se tijekom razdoblja obuhvaćenog Strategijom (2017. – 2023.) postigli opipljiv rezultati.

23. **Tumačenje i provedba** tih prioritetnih područja bit će **u skladu s Konvencijom**, Europskom konvencijom o ljudskim pravima, Europskom socijalnom poveljom i razvojem sudske prakse Europskog suda za ljudska prava. U obzir se propisno uzima i rastuće tijelo odluka, smjernica i Općih komentara Vijeća Konvencije kao i zaključci i odluke Europskog odbora za socijalna prava.

24. Usto, međunarodni standardi o **društvenoj odgovornosti**, uključujući korporativnu društvenu odgovornost, koji su usmjereni promicanju angažmana privatnog sektora i poslovnih društava u pogledu ljudskih prava i njihove provedbe⁵, **Globalni sporazum UN-a** i **Ciljevi UN-a o održivom razvoju** dio su alata za poboljšanje uključivanja osoba s invaliditetom u društvo.

25. **Korisnici** Strategije jesu osobe s invaliditetom koje žive u 47 država članica Vijeća Europe i društvo u cjelini. Vlade država članica provode Strategiju na **nacionalnoj i lokalnoj razini, blisko surađujući s osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima** koje zastupaju njihove organizacije te sa svim ostalim važnim dionicima. Oni uključuju nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava, tijela za ravnopravnost, institucije pravobranitelja, pružatelje usluga i civilno društvo. Svi ti dionici pozvani su pridonijeti u **sveobuhvatnim i otvorenim konzultacijama** tijekom pripreme Strategije.

⁵ Preporuka CM/Rec(2016)3 Odbora ministara o ljudskim pravima i poslovanju

1.5. Upravljanje rizikom i nacionalna provedba

26. Nedostatak političke obveze što, između ostalog, rezultira nedostatnim financijskim i ljudskim resursima, općenit je čimbenik rizika koji se primjenjuje na sva prioritetna područja. Ti čimbenici riskiraju potkopavanje poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom i pružanje osnažujuće potpore.

27. U dokumentu Strategije svakom području prioriteta priložena je **tablica analize rizika**. U tablicama se navodi **očekivani učinak** ili krajnji cilj na razini korisnika za svako područje prioriteta. To se može postići na različite načine, u skladu s razvojem događaja i struktura na nacionalnim i lokalnim razinama.

28. U tablicama analize rizika predstavljeni su **neki opći primjeri** mogućih:

- **čimbenika rizika** koji bi mogli negativno utjecati na postizanje ishoda na razini država članica,
- **mjera ublažavanja** takvih čimbenika rizika,
- **ishoda** kao koraka prema očekivanom učinku.

29. U tablicama analize predstavljeni su neki mogući primjeri rizika, mjera ublažavanja i ishoda. Primjeri su indikativni i ne obuhvaćaju sve mogućnosti dostupne na nacionalnoj i lokalnoj razini. Drugi primjeri kao i specifične mjere i aktivnosti (**ishodi**) bit će detaljno ispitani tijekom provedbe Strategija **na nacionalnoj i lokalnoj razini** na temelju **strategija za osobe invaliditetom, akcijskih planova, pokazatelja i drugih mjerodavnih dokumenata politike i standarda**.

30. Uz aktivnosti koje na nacionalnoj i lokalnoj razini provode države članice i ostali dionici, bit će pripremljen **dvogodišnji plan rada** s odabirom mjera i aktivnosti (ishodi) koje će poduzeti Vijeće Europe u suradnji s državama članicama (vidjeti odjeljak 4.4., Provedba i praćenje).

2. Prioritetne teme

2.1. Sudjelovanje, suradnja i koordinacija

31. **Potpuno i učinkovito sudjelovanje osoba s invaliditetom** u svim područjima života i u društvu u cjelini ključno je za uživanje svih ljudskih prava. U kontekstu Vijeća Europe, to znači povećano i poboljšano sudjelovanje osoba s invaliditetom u radu i aktivnostima Vijeća Europe, uključujući projekte suradnje koje Vijeće Europe financira, podržava, kojima upravlja ili koje provodi.

32. U članku 32. Konvencije priznaje se važnost **međunarodne suradnje** u podupiranju nacionalne provedbe Konvencije. Stoga je važno da Vijeće Europe i njegovi neovisni mehanizmi praćenja usklade svoj rad i aktivnosti u ovom području, nastavljajući se na dodanu vrijednost Vijeća Europe i iskorištavajući **značajno sudjelovanje** predstavničkih organizacija osoba s invaliditetom i ostalih važnih dionika. To će osigurati učinkovitu provedbu standarda Konvencije i Vijeća Europe na nacionalnoj i lokalnoj razini.

33. Cjelokupan rad Vijeća Europe u pitanjima povezanim s pravima osoba s invaliditetom i dalje će posebnu pozornost obraćati na **sinergije, suradnju i koordinaciju**. To, između ostalog, uključuje suradnju s nacionalnim središnjim mjestima za pitanja vezana uz provedbu Konvencije kontaktnim točkama, mehanizme koordinacije i okvire neovisnog praćenja koji su formulirani i nacionalno dodijeljeni člankom 33. Konvencije. To također uključuje suradnju s drugim regionalnim i međunarodnim organizacijama, nacionalnim institucijama za ljudska prava, tijelima za jednakost, institucijama pravobranitelja i civilnog društva, pružateljima usluga, specijaliziranim agencijama, medijima, privatnim sektorom, akademskom zajednicom, neovisnim stručnjacima i, posebice, s organizacijama osoba s invaliditetom.

34. U radu unutar Vijeća Europe i na nacionalnoj i lokalnoj razini u obzir treba uzeti sve različite razine sudjelovanja, uključujući rad neovisnih mehanizama za praćenje.

2.2. Univerzalni dizajn i razumna prilagodba

35. Invalidnost je rezultat interakcije između **pojedinačnih oštećenja i postojećih prepreka u stavovima i okolini**. Invalidnost može sprječavati potpuno uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda te osobe s invaliditetom može sprječavati u učinkovitom i ravnopravnom sudjelovanju u društvu. Osobe s višestrukim, složenim i isprepletenim oštećenjima suočavaju se s dodatnim preprekama te im prijete veći rizik od institucionalizacije, isključenja i siromaštva. Mjere za sprječavanje ili uklanjanje postojećih prepreka nužno su ulaganje za održivi razvoj i poboljšani pristup.

36. Kad je riječ o pristupačnosti, izazovi se mogu izbjeći ili u velikoj mjeri smanjiti inteligentnim i ne nužno skupim primjenama **univerzalnog dizajna**, od čega svi imaju koristi. Uz nužne **mjere pristupačnosti** povezane sa skupinama, **pojedinačne prepreke** mogu se dodatno nadići **razumnom prilagodbom** koja je prilagođena potrebama pojedinca. Uskraćivanje razumne prilagodbe kao i uskraćivanje pristupa mogu predstavljati diskriminaciju. Oba ova pojma definirana su i opisana u Konvenciji (2. i 4. članak).

37. Potrebno je sve više promicati univerzalni dizajn te **promicanje i razvoj cjenovno dostupnih pomoćnih tehnologija, uređaja i usluga** usmjerenih uklanjanju postojećih prepreka. Potrebno ih je uzeti u obzir u cjelokupnom radu u sklopu Vijeća Europe te na nacionalnoj i lokalnoj razini, uključujući rad neovisnih mehanizama za praćenje.

2.3. Perspektiva ravnopravnosti spolova

38. **Ravnopravnost spolova** znači jednaku vidljivost, osnaživanje, odgovornost i sudjelovanje i žena i muškaraca u svim sferama javnog i privatnog života.

39. U kontekstu Vijeća Europe, to znači da su pitanja ravnopravnosti spolova uključena u **planiranje, određivanje proračuna, provedbu, praćenje i evaluaciju** svih politika, programa i aktivnosti u području invaliditeta i *vice versa*. Također zahtijeva primjenu podataka prikazanih po spolu i invaliditetu te ravnomjerno sudjelovanje žena i muškaraca u svim programima i aktivnostima u ovom području.

40. Žene i djevojke s invaliditetom često se suočavaju s dodatnim preprekama i većim razinama diskriminacije u svojem pristupu ljudskim pravima i aktivnostima u usporedbi s muškarcima. Ženama i djevojkama s invaliditetom također često prijete veći rizik od svih oblika nasilja, u domu i izvan njega⁶.

41. Da bi se ublažile te dodatne barijere i poboljšala jednakost, potrebno je primijeniti **perspektivu ravnopravnosti spolova** u cjelokupnom radu i svim aktivnostima Vijeća Europe te na nacionalnoj i lokalnoj razini, uključujući rad neovisnih mehanizama za praćenje.

2.4. Višestruka diskriminacija

42. Brojnim osobama s invaliditetom prijete rizik od **višestrukih i/ili isprepletenih oblika diskriminacije i segregacije** iz društva zbog njihovih specifičnih situacija (npr. financijski ili obrazovni status, stambeni aranžman, razina potrebne pomoći, invaliditet ili kombinacija više invaliditeta itd.) ili na određenim temeljima (npr. rase, boje, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, prirodnog, etničkog ili društvenog podrijetla, imovine, rođenja, dobi, spolne orijentacije, rodnog identiteta⁷ ili drugog statusa). Ovom Strategijom pridaje se pozornost primjeni nediskriminatornog načela u svim područjima primjene.

43. Da bi se riješio problem višestruke diskriminacije i njezinih štetnih učinaka, uključujući razvoj djece i mladih, važno je priznati njezino postojanje te je uzeti u obzir u cjelokupnom radu i svim aktivnostima Vijeća Europe te na nacionalnoj i lokalnoj razini, uključujući rad neovisnih mehanizama za praćenje.

2.5. Obrazovanje i osposobljavanje

44. **Kvalitetno obrazovanje**, uključujući obrazovanje o ljudskim pravima, preduvjet je kako bi osobe s invaliditetom uživale svoja ljudska prava na jednakoj osnovi s ostalima. To također uključuje potporu u ranom djetinjstvu i u obitelji.

45. U kontekstu Vijeća Europe, to znači **poboljšani pristup osoba s invaliditetom informacijama, programima obrazovanja i osposobljavanja** i događajima u vezi s ljudskim pravima i njihovom provedbom. To također znači **uključivanje** osoba s invaliditetom kao dionika i korisnika u projektima obrazovanja i osposobljavanja koje Vijeće Europe financira, podupire, kojima upravlja ili koje provodi.

6 Preporuka CM/Rec(2007)17 Odbora ministara o standardima i mehanizmima ravnopravnosti spolova, objašnjenje u obliku memoranduma, stavci 181.–182.

7 Preporuka CM/Rec(2010)5 Odbora ministara o mjerama za suzbijanje diskriminacije na temelju spolne orijentacije ili rodnog identiteta

46. **Programi, kampanje i materijali obrazovanja i osposobljavanja usmjereni stručnjacima** moraju uključiti dimenziju invaliditeta kako bi se osiguralo da stručnjaci imaju potrebne vještine i znanje da svoje dužnosti provode na jednak i inkluzivan način. Takvi programi u obzir trebaju uzeti potrebno poštivanje prava osoba s invaliditetom te jamčiti visoku kvalitetu usluga koje se provode, kako zahtijevaju međunarodni standardi i u skladu s njima.

47. Konačno, kvalitetno obrazovanje podrazumijeva **obrazovanje za sve**, uključujući članove obitelji osoba s invaliditetom, o invaliditetu i ljudskim pravima, sposobnostima osoba s invaliditetom i preprekama s kojima se suočavaju (tj. podizanje razine svijesti).

48. Obrazovanje i osposobljavanje, uključujući obrazovanje o ljudskim pravima osoba s invaliditetom te obrazovanje i osposobljavanje o pravima koja imaju osobe s invaliditetom, treba uzeti u obzir u cjelokupnom radu Vijeća Europe te na nacionalnoj i lokalnoj razini, uključujući rad neovisnih mehanizama za praćenje.

3. Prioritetna područja

3.1. Jednakost i nediskriminacija

49. Jednakost je temeljno načelo svih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Svima je zajamčeno Europskom konvencijom o ljudskim pravima, Europskom socijalnom poveljom, Konvencijom (5. članak) te drugim regionalnim i međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima i povezanim dokumentima. Rad na jednakosti i nediskriminaciji uključuje usmjerenost na ravnopravnost spolova (Konvencija, 6. članak) i na prava djece s teškoćama u razvoju (Konvencija, 7. članak).

50. Nejednako postupanje i diskriminacija u brojnim oblicima osobe s invaliditetom sprječavaju u potpunom i jednakom uživanju svih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Gospodarska kriza i mjere štednje također mogu predstavljati rizik od naglašavanja nejednakosti zbog manjka resursa i proračunskih rezova na nacionalnoj i lokalnoj razini za potporu i usluge usmjerene osobama s invaliditetom.

51. Tijela Vijeća Europe, države članice i ostali relevantni dionici trebali bi nastojati:

- a) **uključiti jednakost i nediskriminaciju** kao i informacije o ljudskim pravima za sve osobe s invaliditetom u sva područja rada Vijeća Europe te na nacionalnu i lokalnu razinu.
- b) **poticati** neovisne mehanizme praćenja Vijeća Europe da u svoju djelatnost praćenja, gdje je to primjenjivo, uključe jednakost i nediskriminaciju svih osoba s invaliditetom i njihovo ravnopravno uživanje ljudskih prava te da daju preporuke s tim u vezi.
- c) **promicati jednakost i nediskriminaciju** svih osoba s invaliditetom, posebice inkluzivnim obrazovnim sustavom i razvojem inicijativa osposobljavanja, komuniciranja i zapošljavanja. One trebaju ciljati široki raspon stručnjaka, uključujući državne službenike i pružatelje usluga te moraju biti razvijene uz aktivno uključivanje osoba s invaliditetom, njihovih obitelji te predstavničkih organizacija.
- d) **podupirati** nastojanja za prikupljanjem neobjedinjenih podataka i ciljanih statistika o diskriminaciji prema osobama s invaliditetom te preprekama koje sprječavaju njihovo potpuno uživanje ljudskih prava kao i uključivanje tih informacija u opću statistiku i prikupljanje podataka.
- e) **promicati** osnivanje snažnih i neovisnih nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava, tijela za ravnopravnost i institucija pravobranitelja koje imaju dostatne resurse te koje osiguravaju jednakost i nediskriminaciju na nacionalnoj i lokalnoj razini.
- f) **utvrditi, prikupljati i dijeliti** postojeće lijekove i dobre prakse čiji je cilj osobama s invaliditetom olakšati pristup pristupačnoj pravnoj zaštiti u slučajevima diskriminacije.

Analiza rizika		
JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA		
Očekivani učinak: Prema osobama s invaliditetom postupa se jednako kao i s ostalima te ih se u društvu ne diskriminira		
Rizici	Mjere ublažavanja	Ishodi
- Dionici ne poduzimaju dovoljno koraka kako bi u svoj rad uključili jednakost, uključujući spolnu jednakost i nediskriminaciju.	- Podizanje razine svijesti, informativne kampanje i zajedničke rasprave o jednakosti i nediskriminaciji općenito i specifično u pogledu osoba s invaliditetom.	- <i>Promjene u zakonodavstvu</i> Diskriminacija na temelju invaliditeta nelegalna je u svim državama članicama Vijeća Europe - <i>Priznavanje višestruke diskriminacije</i> Priznaju se oblici višestruke i isprepletene diskriminacije osoba s invaliditetom te se poduzimaju relevantne mjere. - <i>Praćenje</i> U obzir se uzimaju prava osoba s invaliditetom, uključujući u radu neovisnih tijela za praćenje, koja se provode bez diskriminacije i na jednakoj osnovi s drugima.
- Obrazovni i zdravstveni sustav te tržište rada ne angažiraju i ne uključuju osobe s invaliditetom ili je razina pristupačne pomoći i razumne prilagodbe nedostatna.	- Podizanje svijesti, informativne kampanje za edukatore, zdravstvene djelatnike te obrazovna tijela i tijela za stručno osposobljavanje o važnosti inkluzije i o različitim potrebama za pomoć u obrazovanju ili pri zapošljavanju.	- <i>Inkluzivni programi</i> Sve više obrazovnih ustanova i mjesta zapošljavanja uključuju osobe s invaliditetom te stvaraju sheme pomoći, kad god su one potrebne. - <i>Osposobljavanje</i> Svako stručno osposobljavanje uključuje svijest o invaliditetu i o osobama s invaliditetom.
- Nedostatak pristupačni i učinkovitih sredstava pravne zaštite i pomoći u slučajevima diskriminacije na temelju invaliditeta te u vezi s višestrukom diskriminacijom.	- Dijeljenje dobrih praksi o pristupu pravnoj zaštiti i poboljšanoj suradnji između različitih ustanova (JASNOĆA).	- <i>Pristupačne informacije o pravima i pravnim lijekovima</i> Osobe s invaliditetom dobivaju informacije i pomoć u različitim pristupačnim sredstvima, načinima i formatima, uključujući znakovni jezik i Brailleovo pismo u pravnim lijekovima protiv diskriminacije na temelju invaliditeta te u vezi s višestrukom diskriminacijom.

3.2. Podizanje razine svijesti

52. Podizanje razine svijesti, uključujući putem obrazovnog sustava, posebna je obveza država prema Konvenciji (8. članak). Osobe s invaliditetom i dalje se suočavaju s ravnodušnošću, neprihvatljivim stavovima i stereotipovima utemeljenima na postojećim predrasudama, strahu i nepovjerenju u njihove sposobnosti. Djelovanje bi trebalo biti usmjereno prema promjeni tih negativnih stavova i stereotipova učinkovitim politikama, strategijama i mjerama podizanja razine svijesti koje uključuju sve važne dionike, uključujući medije.

53. Diskriminatornim stavovima i ponašanjima, stigmatizaciji te njihovim štetnim posljedicama za osobe s invaliditetom moraju se suprotstaviti pristupačnim i objektivnim informacijama o sposobnosti nasuprot nesposobnosti. To uključuje invaliditet i prepreke u društvu kako bi se promicalo bolje razumijevanje potreba i ispunjenje prava osoba s invaliditetom te njihovo uključivanje u sva područja života.

54. Tijela Vijeća, Europe, države članice i ostali važni dionici trebali bi nastojati:

- a) **provoditi inicijative podizanja razine javne svijesti** i programe osposobljavanja koji se temelje na ljudskim pravima o jednakim pravima, pozitivnoj percepciji i sposobnostima osoba s invaliditetom u svim područjima života, posebice u pogledu obrazovanja i tržišta rada, uzimajući u obzir perspektivu različitosti i rodne jednakosti.
- b) **razvijati informativne kampanje** za promjenu zakonodavstva i boriti se protiv negativnih stavova, stereotipova i praksi kako bi diskriminacija osoba s invaliditetom postala i nelegalna i neprihvatljiva. Potiče se primjena ciljane statistike kao ključnog alata informativnih kampanja. Te će informativne kampanje, uz opću javnost, biti prosljeđene nacionalnim parlamentima te lokalnim i regionalnim vlastima te parlamentarnoj skupštini i kongresu lokalnih i regionalnih tijela.
- c) **osigurati blisku suradnju** i aktivno sudjelovanje predstavničkih organizacija osoba s invaliditetom i njihovih obitelji, nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava, tijela za ravnopravnost i institucija pravobranitelja te njihovih pojedinačnih mreža i drugih relevantnih uključenih dionika kako bi imali korist od njihova iskustva i stručnosti u pogledu ljudskih prava i proživljenog iskustva osoba s invaliditetom.
- d) **promicati** poštovanje, jednakost, sposobnost i aktivno sudjelovanje, uključenost i inkluziju osoba s invaliditetom u medijima, svijetu zabave i kulture i kao aktivnih dionika i kao korisnika.
- e) **utvrditi, prikupiti i dijeliti** dobre prakse u pogledu podizanja razine svijesti.

Analiza rizika		
PODIZANJE RAZINE SVIJESTI		
Očekivani učinak: Javna svijest o invaliditetu i osobama s invaliditetom kao i njihova vidljivost poboljšani su u društvu općenito te posebno u medijima.		
Rizici	Mjere ublažavanja	Ishodi
- Prevladavaju stereotipi, diskriminacija i nezadovoljstvo te ih dodatno pojačava „govor mržnje” prema osobama s invaliditetom.	- Podizanje razine svijesti i medijske kampanje o vještinama i sposobnostima osoba s invaliditetom. - Programi osposobljavanja o ljudskim pravima za osobe s invaliditetom, članove njihovih obitelji i osobe koje s njima rade.	- <i>Znanje o ljudskim pravima</i> Osobe s invaliditetom, članovi njihovih obitelji i osobe koje s njima rade svjesne su ljudskih prava, ljudske vrijednosti i dostojanstva osoba s invaliditetom te poštuju navedeno.

Analiza rizika		
PODIZANJE RAZINE SVIJESTI		
Očekivani učinak: Javna svijest o invaliditetu i osobama s invaliditetom kao i njihova vidljivost poboljšani su u društvu općenito te posebno u medijima.		
Rizici	Mjere ublažavanja	Ishodi
- Nedostatak medijske pokrivenosti, negativni stereotipovi i negativan prikaz pitanja povezanih s invaliditetom ili osoba s invaliditetom. Senzacionalno izvješćivanje.	- Osposobljavanje radi podizanja razine svijesti o invaliditetu usmjereno predstavnicima medija. - Partnerstva s medijima (i tradicionalnima i novima)	- <i>Vidljivost osoba s invaliditetom</i> Osobe s invaliditetom uključene su u medije kao aktivni dionici i korisnici, uključujući činjenicu da su svjesni opasnosti na internetu.
- Nedostatak znanja o prevalenciji invaliditeta u društvu.	- Širenje dobrih praksi o poboljšanom statistikama u pogledu vrsta i učestalosti invaliditeta i osoba s invaliditetom.	- <i>Prikupljanje podataka</i> Pristupačni su točni statistički podaci o invaliditetu i osobama s invaliditetom podijeljeni prema dobi i spolu.

3.3. Pristupačnost

55. Kako je definirano Konvencijom (9. članak), pristupačnost je preduvjet kako bi osobe s invaliditetom mogle aktivno uživati ljudska prava, potpuno i jednako sudjelovati u društvu i pridonositi mu, biti neovisne i donositi izbore koji se odnose na sve aspekte njihovih života.

56. Pod pristupačnošću se često smatra samo pristupačnost izgrađenom okolišu. No riječ je o mnogo širem konceptu. Proširuje se i na pristupačnost proizvoda i usluga, uključujući kanale kojima se pružaju usluge. Pristupačnost je povezana sa svim odredbama Konvencije te ju je stoga potrebno promatrati s gledišta jednakosti i nediskriminacije. Jednako se primjenjuje na javni i privatni sektor. Drugim riječima, pristupačnost je pospešitelj za osobe s invaliditetom u svim područjima života. No ovdje je poseban fokus stavljen na pristup informacijama, informacijskim tehnologijama i komunikacijskom sektoru.

57. **Pristup informacijama**, u skladu s definicijom u Konvenciji (21. članak) te definicije komunikacije i jezika (2. članak) važne su sastavnice pristupačnosti. Razlike u sposobnostima pojedinaca **da primaju i daju informacije te da se služe informacijskim i komunikacijskim tehnologijama** predstavljaju nesrazmjer u znanju koja stvara nejednakost. Pristupačnost može premostiti nesrazmjer u znanju kao sredstvo kojim se potiče medijska i informacijska pismenost, inkluzija i sudjelovanje⁸ te s vremenom omogućuje uživanje ostalih ljudskih prava. Ljudska prava ne mogu se uživati bez informacija o njima i pristupa njima.

58. Razvoji u sektorima informacija, tehnologije i komunikacija koji se brzo mijenjaju i neprestano događaju preoblikuju način međusobne interakcije ljudi, način na koji posluju, pristupaju robi, uslugama i informacijama te općenito komuniciraju. Važno je da svi ljudi imaju koristi od tehnoloških napredaka te da nitko nije zaboravljen, uključujući osobe s višestrukim invaliditetom i složenim potrebama.

59. Trenutačno su informacije i komunikacije i dalje u velikoj mjeri nepristupačne velikom broju ljudi s invaliditetom. Stoga treba obratiti pozornost na odgovarajuće i alternativne načine, sredstva i formate komuniciranja, pristup tiskanoj riječi i pitanjima autorskih prava. To uključuje potrebu za pristupačnim političkim kampanjama za promicanje punog sudjelovanja u javnom i političkom životu.

60. Tijela Vijeća, Europe, države članice i ostali važni dionici trebali bi nastojati:

a) **promicati raspravu o kvalitetnom pristupu** informacijama, komunikacijama i digitalnom okruženju za osobe s invaliditetom. Rasprava bi također trebala uključivati medijsku i informacijsku pismenost kao i uključivanje i sudjelovanje u oblikovanju javnih politika o informacijskom društvu.

b) **promicati pristupačnost** i upotrebu univerzalnog dizajna, uz pomoćne uređaje i u odnosu na pristup robi, uslugama i informacijama kako bi se usluge vlada, privatnih subjekata, medija i pružatelja usluga internetom učinile pristupačnima osobama s invaliditetom.

⁸ Rezolucija Opće skupštine UN-a A/RES/70/125 od 16. prosinca 2015. pod nazivom „Dokument ishoda sastanka visoke razine Opće skupštine o cjelokupnoj reviziji provedbe ishoda Svjetskog sastanka na vrhu o informacijskom društvu” stavak 23.a

- c) **promicati upotrebu pristupačnih i korisniku prilagođenih sredstava, načina i formata komuniciranja**, uključujući znakovne jezike, Brailleovo pismo, tekstove koji su jednostavni za čitanje te ostale alternativne i augmentativne komunikacijske metode u svim komunikacijama, medijskim objavama i internetskim službama Vijeća Europe te na nacionalnoj i lokalnoj razini, uključujući u parlamentima te u lokalnim i regionalnim tijelima te dionicima iz privatnog sektora. Uzeti u obzir dodatne troškove autorskih prava.
- d) **promicati informacije, prilike za učenje i zaštitne mjere** za osobe s invaliditetom u pristupačnim sredstvima, načinima i formatima komunikacije kako bi se omogućila sigurna i odgovorna upotreba novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) te kako bi se izbjegle njihove štetne posljedice. Takve štetne posljedice, među ostalim, uključuju zlostavljanje na internetu, prevaru i spolno zlostavljanje ili iskorištavanje putem društvenih mreža, posebice u pogledu djece s teškoćama u razvoju i mladih s invaliditetom.
- e) **poticati** neovisne mehanizme praćenja Vijeća Europe kako bi se u obzir uzeo njihov rad, aktivnosti i publikacije praćenja, upotreba pristupačnih i korisniku prilagođenih sredstava, načina i formata komunikacije, uključujući znakovni jezik, Brailleovo pismo i tekstove koji su jednostavni za čitanje itd.
- f) **podržavati** nastojanja da se prikupne primjereni raspršeni podaci o dobi i spolu te ciljane statistika kako bi se državama omogućilo da formuliraju i razviju politike i alate za poboljšanje pristupa ljudskim pravima osoba s invaliditetom.
- g) **utvrditi, prikupljati i dijeliti postojeće dobre prakse** o pristupačnosti, posebice o pristupu informacijama.

Analiza rizika		
PRISTUPAČNOST		
Očekivani učinak:		
Osobe s invaliditetom mogu potpuno neovisno sudjelovati u svim aspektima društva na jednakoj osnovi s drugima te su sposobne dobiti i dati informacije kao i sudjelovati u medijima uz potporu pristupačnih načina komunikacije, uključujući primjenu znakovnog jezika i Brailleova pisma.		
Rizici	Mjere ublažavanja	Ishodi
- Osobe s invaliditetom suočavaju se s preprekama za potpuno sudjelovanje u društvu općenito te nailaze na prepreke pri pristupanju informacijama, posebice zbog nepristupačnih okruženja.	- Promiče se širenje dobrih i pristupačnih praksi te rješenja o pristupačnosti. - Kriteriji pristupačnosti uključeni su u provedbu javne nabave kroz univerzalni dizajn.	- <i>Primjena univerzalnog dizajna</i> Univerzalni dizajn primjenjuje se kao standard za sve nove razvojne događaje, uključujući one na internetu i u medijima te je pristupačna razumna prilagodba. - <i>Znakovni jezik i Brailleovo pismo</i> Znakovni jezik i Brailleovo pismo zakonski su priznati, njihova upotreba promiče se u svim državama članicama kao i u Organizaciji dok se prakse prate nadležnim mehanizmima Vijeća Europe za praćenje.

Analiza rizika		
PRISTUPAČNOST		
Očekivani učinak:		
Osobe s invaliditetom mogu potpuno neovisno sudjelovati u svim aspektima društva na jednakoj osnovi s drugima te su sposobne dobiti i dati informacije kao i sudjelovati u medijima uz potporu pristupačnih načina komunikacije, uključujući primjenu znakovnog jezika i Brailleova pisma.		
Rizici	Mjere ublažavanja	Ishodi
- Nepristupačnost i visoka cijena tehnoloških rješenja	- Širenje informacija o novim pristupačnim inovacijama u tehnološkom području.	- <i>Trošak osposobljavanja i uređaja za tehničku pomoć</i> Informacije i osposobljavanja pristupačni su u državama članicama u pristupačnim sredstvima, načinima i formatima komunikacije te su uređaji za tehničku pomoć i različiti tiskani proizvodi osobama s invaliditetom pristupačni ili besplatno ili po niskoj cijeni.

3.4. Jednakost pred zakonom

61. Jednakost pred zakonom kako je, među ostalim, definirana Konvencijom (12. članak)⁹ odnosi se na dva dijela pravne sposobnosti, **sposobnost za prava i dužnosti** te **sposobnost za djelovanje**. Pravna sposobnost i pristup pravdi ključni su za stvarno sudjelovanje u svim područjima života i potpuno uključivanje osoba s invaliditetom u društvo. Pravna sposobnost zapravo je povezana sa svim ljudskim pravima i njihovim uživanjem.

62. Nadzor nad životom pojedinca i svim njegovim aspektima temeljni su zahtjevi za potpuno uživanje ljudskih prava. Pravna sposobnost i dalje se osporava dijelu stanovništva na temelju invaliditeta, posebice intelektualnog ili psihosocijalnog invaliditeta. Donošenje zamjenskih odluka, uključujući režime potpunog skrbništva u kojima je osobama otuđena njihova osobnost u očima zakona i društva, i dalje prevladava u brojnim državama članicama. Neki aspekti takvih praksi potvrđeni su kao kršenje temeljnih ljudskih prava i temeljnih sloboda odlukama Europskog suda ljudskih prava, koji su nadležna tijela pozvala na ispravak takvih kršenja.

63. Od država se Konvencijom zahtijeva da u najvećoj mogućoj mjeri zamijene **zamjensko donošenje odluka** sustavima **potpomognutog donošenja odluka**. Moguća ograničenja u pogledu donošenja odluka treba razmatrati na pojedinačnoj osnovi, moraju biti razmjerna i ograničena na apsolutno potrebnu mjeru. Ograničenja ne bi trebala uvoditi kad su dovoljna manje ometajuća sredstva u kontekstu situacije te kada se moraju omogućiti pristupačne i učinkovite pravne zaštite kako bi se osiguralo da se te mjere ne zloupotrebljavaju.

64. Tijela Vijeća, Europe, države članice i ostali važni dionici trebali bi nastojati:

- a) **poduprijeti** države članice u njihovim nastojanjima da unaprijede svoje zakonodavstvo, politike i prakse u pogledu osiguravanja pravne sposobnosti osoba s invaliditetom.
- b) **utvrditi, prikupljati i dijeliti** postojeće dobre prakse o **sustavima i praksama potpomognutog donošenja odluka** koje su pristupačne osobama s invaliditetom kako bi mogle ostvariti svoju pravnu sposobnost i imati pristup izborima i pravima
- c) **promicati** osposobljavanje stručnjaka iz javnog i privatnog sektora angažiranih u sustavima potpomognutog donošenja odluka te razvijati komunikacijske inicijative za opću javnost kako bi se poboljšalo razumijevanje i znanje o pravu jednakog priznavanja pred zakonom u suradnji s osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima.

⁹ Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, Opći komentar Odbora br. 1 (2014.)

d) **utvrditi, prikupljati i dijeliti** postojeće nacionalno zakonodavstvo, politike i prakse koje pružaju **odgovarajuće i učinkovite smjernice** za zaštitu osoba s invaliditetom od izrabljivanja i zlostavljanja u skladu s međunarodnim zakonodavstvom o ljudskim pravima, uključujući mehanizme pomoći i potpore pristupačne osobama s invaliditetom pri primjeni tih smjernica.

e) **utvrditi, prikupljati i dijeliti** postojeće dobre prakse usmjerene olakšavanju pristupa osoba s invaliditetom **pravnoj zaštiti** te izvansudskim kvazi legalnim fazama zaštite u svim područjima života (između ostalog, putem nacionalnih institucija za ljudska prava, tijela za jednakost, ureda pravobranitelja itd.).

Analiza rizika		
JEDNAKOST PRED ZAKONOM		
Očekivani učinak:		
Osobe s invaliditetom uživaju jednakost pred zakonom dok se zamjensko donošenje odluka zamjenjuje potpomognutim donošenjem odluka u svim državama članicama Vijeća Europe		
Rizici	Mjere ublažavanja	Ishodi
- Trajnost stereotipova i stigmatizacije; rasprostranjenost/dominacija duge tradicije „zaštite” osoba s invaliditetom primjenom donošenja zamjenskih odluka.	- Podizanje razine svijesti o pravnoj sposobnosti i o mogućnostima potpomognutog donošenja odluka. - Stručne razmjene dobre prakse i obećavajućih politika o potpomognutom donošenju odluka;	- <i>Potpomognuto donošenje odluka</i> Osobe s invaliditetom zadržavaju svoju pravnu sposobnost te se zamjensko donošenje odluka u najvećoj mogućoj mjeri zamjenjuje učinkovitim, pristupačnim i cjenovno dostupnim potpomognutim donošenjem odluka u svim državama članicama.
- Složeni sustavi zaštite i nepostojanje učinkovitih sustava pomoći	- Širenje informacija o pristupačnim, učinkovitim i cjenovno dostupnim sustavima pomoći.	- <i>Pomoć i zaštite</i> Osobama s invaliditetom dostupne su pristupačna, učinkovita i cjenovno dostupna pomoć, pomoćne strukture, informacije i učinkovite smjernice kako bi im, u skladu s njihovim potrebama, omogućile pristup pravnoj sposobnosti i pravnoj zaštiti.

3.5. Sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja

65. Prema Konvenciji (16. članak), dužnost je države **sprječiti** sve oblike izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja te **zaštititi** osobe s invaliditetom od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja. **Promicanje** oporavka, rehabilitacije i reintegracije također su nužni dijelovi provedbe.

66. U usporedbi s općom populacijom, osobe s invaliditetom suočene su s većim rizikom od različitih vrsta nasilja i zlostavljanja, primjerice fizičkog, spolnog, financijskog ili psihološkog.

67. Djeca, mladi i starije osobe te osobe sa složenim potrebama posebice su izložene riziku od **višestrukih i isprepletenih vrsta izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja**. Tu su uključeni i beskućnici te ljudi koji žive u institucijama ili u izdvojenim smještajima.

68. Žene i djevojke s invaliditetom posebice su izložene visokom riziku od **nasilja vezanog uz spol**, čija je strukturna priroda prepoznata u Konvenciji Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istambulska konvencija).

69. Nadalje, **život u izolaciji ili segregaciji od zajednice** nije samo suprotan pravu na život u zajednici sadržanom u Konvenciji (19. članak) već često rezultira i nekim od najozbiljnijih povreda ljudskih prava u Europi. Opširno dokumentirano nasilje i zlostavljanje u takvim aranžmanima stanovanja jedan su od brojnih razloga zašto ih je potrebno progresivno zamjenjivati uslugama temeljenima na zajednici.

70. Uz diskriminaciju, nasilje, netoleranciju, zločine iz mržnje i govor mržnje s kojima se suočavaju brojni migranti, izbjeglice i tražitelji azila, oni među njima s invaliditetom izloženiji su svim oblicima diskriminacije kao i izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja. Potreban je sveobuhvatan, strateški pristup integraciji i inkluziji **migranata s invaliditetom** i na nacionalnoj i na lokalnoj razini^{10 11}.

71. Zločini iz mržnje i nasilničko ponašanje, posebice na internetu, također su oblici iskorištavanja, nasilja i zlostavljanja koji posebice zahvaćaju djecu s teškoćama u razvoju i mlade s invaliditetom.

72. Poteškoću u borbi protiv iskorištavanja, nasilja i zlostavljanja predstavlja činjenica da često nisu prijavljeni. Žrtve ne žele ili ne znaju kako i gdje prijaviti nasilje, članovi obitelji ne znaju što se događa ili su oni sami počinitelji. Treba poboljšati razinu svijesti i vještine za sprječavanje iskorištavanja, nasilja i zlostavljanja te na njih odgovoriti provedbom zakona, uz pomoć socijalnih i zdravstvenih stručnjaka, a unaprijediti treba i postojeće informacije o pravima žrtava i mogućim uslugama podrške žrtvama.

73. Tijela Vijeća, Europe, države članice i ostali važni dionici trebali bi nastojati:

a) prava osoba s invaliditetom uključiti u aktivnosti i djelovanje povezano s:

- Konvencijom Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istambulska konvencija)
- Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja (Lanzarotska konvencija)
- Konvencijom Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima
- Konvencijom Vijeća Europe o ljudskim pravima i biomedicini (Oviedska konvencija) te njezinim Dodatnim protokolom u vezi s presađivanjem organa i tkiva ljudskog podrijetla
- neovisnim mehanizmima praćenja prethodno navedenih konvencija i ostalih, uključujući Europski odbor za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), Europsku komisiju protiv rasizma i netolerancije (ECRI) i Europskog odbora za socijalna prava (ECSR), gdje je to i kako je to primjenjivo.

b) **podizati razinu svijesti** kako bi se mijenjalo zakonodavstvo i boriti se protiv negativnih stavova, stereotipova i praksi kako bi se **izrabljivanje, nasilje i zlostavljanje** osoba s invaliditetom, uključujući nasilje nad ženama i u obitelji kao i institucionalno nasilje, učinilo **nelegalnim, vidljivim i neprihvatljivim**.

c) **pružati i promicati osposobljavanje vezano uz invaliditet** koje se temelji na ljudskim pravima i spolno je osjetljivo, uključujući osposobljavanje u okviru programa Vijeća Europe (kao što je program HELP) za stručnjake u javnom i privatnom sektoru kako bi ih se osposobilo da prepoznaju i reagiraju na izrabljivanje, nasilje i zlostavljanje osoba s invaliditetom i na rizik od višestruke diskriminacije.

d) **pružati i promicati** osposobljavanje koje se temelji na ljudskim pravima te nužnu i pristupačnu **potporu osobama s invaliditetom i članovima njihovih obitelji** u borbi protiv izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja kako bi ih se osposobilo i **osnažilo** da prepoznaju takve postupke i prijave ih nadležnim tijelima, posebice u institucijskom smještaju dok institucije postoje i dalje te ih još nisu u potpunosti zamijenile usluge utemeljene u zajednici.

e) **utvrditi, prikupljati i dijeliti** sve postojeće dobre prakse usmjerene olakšavanju pristupa osobama s invaliditetom, uključujući žene, djecu, mlade i starije osobe i osobe sa složenim potrebama, **pravnoj zaštiti i potrebnoj potpori** u slučajevima izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja na jednakoj osnovi s ostalima te u skladu s njihovim pojedinačnim potrebama;

¹⁰ Povjerenik Vijeća Europe za ljudska prava CommDH/IssuePaper (2016.)2

¹¹ Glavni tajnik Vijeća Europe: Stanje demokracije, ljudskih prava i vladavine prava, sigurnosni imperativ za Europu, 2016.

Analiza rizika		
SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA		
Očekivani učinak: Osobe s invaliditetom ne trpe izrabljivanje, nasilje i zlostavljanje te imaju pristup uslugama sprječavanja, zaštite, pravnog gonjenja i potpore na jednakoj osnovi kao i ostali.		
Rizici	Mjere ublažavanja	Ishodi
- Ne priznaje se nasilje nad osobama s invaliditetom, uključujući u institucijama ili privatnim domovima, i o njemu se ne govori.	- Podizanje razine svijesti i osposobljavanje utemeljeno na ljudskim pravima o prepoznavanju izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja.	- <i>Promjene u zakonodavstvu i praksi</i> Nasilje osobama s invaliditetom proglašava se nezakonitim. Ukidaju se štetne ili nasilne prakse u svim državama članicama.
- Članovi obitelji, stručnjaci ili tijela ne shvaćaju ozbiljno ili ne razumiju tvrdnje osoba s invaliditetom o izrabljivanju, nasilju i zlostavljanju.	- Kampanje podizanja razine svijesti te programi osposobljavanja o sprječavanju i zaštiti temeljeni na ljudskim pravima i osjetljivim rodnim pitanjima koji se bave izrabljivanjem, nasiljem i zlostavljanjem, a namijenjeni su nadležnom osoblju, članovima obitelji i osobama s invaliditetom	- <i>Pravna zaštita, usluge i pomoć</i> Tvrdnjama osoba s invaliditetom ili u ime osoba s invaliditetom o izrabljivanju, nasilju i zlostavljanju pristupa se ozbiljno i rješavaju se primjereno. Osobe s invaliditetom imaju pristup pristupačnoj i cjenovno dostupnoj pravnoj zaštiti, uslugama i pomoći.

4. Metode rada

4.1. Institucionalno okruženje

74. Transverzalna priroda Strategije za osobe s invaliditetom pretpostavlja da tijela Vijeća Europe koja donose odluke, utvrđuju standarde te savjetuju ili prate podupiru i aktivno pridonose postizanju ciljeva i strateških ciljeva Strategije. Pozvat će ih se na provedbu inicijativa unutar ovlasti mandata pojedinačnog tijela, uzimajući pritom u obzir njihov status i resurse.

75. Da bi potaknulo i olakšalo taj proces, Vijeće Europe poticat će internu suradnju i sinergije, posebice s i među sljedećim tijelima:

- Odborom ministara
- Parlamentarnom skupštinom
- Kongresom lokalnih i regionalnih vlasti
- Uredom Povjerenika za ljudska prava
- Europskim sudom ljudskih prava
- Razvojnem bankom Vijeća Europe (CEB)
- Konferencijom međunarodnih nevladinih organizacija INGO)
- upravnim odborima, drugim međuvladinim tijelima, mehanizmima praćenja Vijeća Europe i djelomičnim sporazumima.

76. **Ad hoc Odbor stručnjaka za prava osoba s invaliditetom**, međuvladina skupina stručnjaka otvorena državama članicama Vijeća Europe, ima mandat podupirati provedbu Strategije za osobe s invaliditetom, savjetovati i uključivati različite dionike kao i uspostavljati vezu s nadležnim međuvladinim tijelima, pružajući stručnost i forum za razmjenu dobrih praksi i važnih pitanja.

4.2. Partnerstva

77. Poput Vijeća Europe, ostali međunarodni i regionalni partneri djeluju kako bi poboljšali uživanje ljudskih prava osoba s invaliditetom, uključujući i promicanjem i provedbom Konvencije.

78. Na **razini UN-a**, uz brojne međuagencijske dionike za pitanja invaliditeta, posebni izvjestitelj o pravima osoba s invaliditetom, Odbor za prava osoba s invaliditetom i posebni izaslanik za osobe s invaliditetom i pristupačnost Glavnog tajnika svi surađuju na promicanju potpunog i učinkovitog sudjelovanja osoba s invaliditetom u društvu te potpunog i jednakog pristupa i uživanja osoba s invaliditetom svih ljudskih

prava na temelju Konvencije. Ciljevi UN-a o održivom razvoju kao i Globalni sporazum UN-a, uključujući socijalnu korporativnu odgovornost, također imaju dimenzije povezane s osobama s invaliditetom.

79. **Europska unija**, koja je i sama stranka Konvencije (prema 44. članku Konvencije), provodi načela Konvencije kroz svoje zakonodavstvo, uključujući Povelju EU-a o temeljnim pravima, Strategiju EU-a za osobe s invaliditetom te sve veće tijelo odluka Suda EU-a. Strategija obuhvaća osam područja: pristupačnost, sudjelovanje, jednakost, zapošljavanje, obrazovanje i osposobljavanje, socijalnu zaštitu, zdravstvo i vanjsko djelovanje. Okvir EU-a za praćenje u pogledu Konvencije aktivno radi na temelju svojeg Plana rada na promicanju, zaštiti i praćenju provedbe Konvencije u EU-u. **Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA)** razvija pokazatelje i miljkaze te provodi komparativno pravno i socijalno istraživanje u pogledu invaliditeta i provedbe Konvencije u državama članicama EU-a.

80. **OSCE** i njegov **Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)** svoj rad u području invaliditeta usmjeravaju na četiri polja: zakonodavnu potporu koja podupire inkluziju osoba s invaliditetom, sudjelovanju u izborima osoba s invaliditetom, podizanju razine svijesti u obliku osposobljavanja o toleranciji i zločinima iz mržnje te novi portfelj koji se usredotočuje na sudjelovanje u političkom i javnom životu.

81. **WHO** i **Svjetska banka** objavili su svoje sveobuhvatno Svjetsko izvješće o osobama s invaliditetom u 2011. WHO trenutačno provodi svoj Globalni akcijski plan za osobe s invaliditetom 2014.–2021. Svjetska banka ima niz projekata i istraživanja koja su u tijeku, a koja se odnose na osobe s invaliditetom.

82. **Vijeće Europe** nastojat će poboljšati suradnju, dijalog i sinergije s prethodno navedenim međunarodnim i regionalnim organizacijama i ostalim globalnim dionicima kako bi se svim osobama s invaliditetom olakšao i osigurao potpun pristup i uživanje svih ljudskih prava kao i učinkovita provedba Konvencije.

83. Dodatno, **Vijeće Europe** nastojat će uključiti, angažirati i upotrijebiti iskustvo i stručnost **organizacija civilnog društva** i **organizacija osoba s invaliditetom**, kad je to važno, u razvoju, provedbi i procjeni politika, programa i aktivnosti te potaknuti države članice da učine to na nacionalnoj i lokalnoj razini.

84. Jednako tako, **nacionalne institucije za ljudska prava, tijela za ravnopravnost i uredi pravobranitelja** te njihove pojedinačne mreže bit će uključeni u rad Vijeća. Ostali prirodni partneri u provedi Strategije za osobe s invaliditetom jesu:

- parlamenti
- nacionalne vlade
- lokalna i regionalna tijela i njihova udruženja
- stručne mreže (posebice u poljima sudstva, provedbe zakona, novinarstva, obrazovanja, zdravstvenih i socijalnih usluga)
- sindikati i udruge poslodavaca
- visokoobrazovne ustanove
- mediji
- privatni sektor.

4.3. Komunikacija

85. Bit će razvijen komunikacijski plan, uključujući tradicionalne i nove medije, s ciljem:

- a) **povećanja vidljivosti** ljudskih prava osoba s invaliditetom u standardima, studijama, smjernicama i događajima Vijeća Europe te njihovih rezultata u pogledu prava osoba s invaliditetom;
- b) da rad Vijeća Europe na ljudskim pravima osoba s invaliditetom **učini pristupačnima** širokoj i raznovrsnoj publici kroz različite pristupačne načine, sredstva i formate komunikacije.
- c) **podizanja razine svijesti** o pitanjima invaliditeta, uzimajući u obzir raznolikost i perspektivu ravnopravnosti spolova, s ciljem promjene zakonodavstva, struktura, negativnih stavova i ponašanja unutar Vijeća Europe te na nacionalnoj i lokalnoj razini;
- d) **olakšavanja razmjene informacija** između država članica i drugih partnera;
- e) **promicanja vidljivosti** dobrih praksi na nacionalnoj i lokalnoj razini.

4.4. Provedba i praćenje

86. Strategiju će provoditi države članice i Vijeće Europe, a sama provedba uključivat će suradnju s predstavnicima vlasti u Ad hoc odboru stručnjaka za prava osoba s invaliditetom. Također će uključivati suradnju s nacionalnim kontaktnim točkama, mehanizmima koordinacije i neovisnim okvirima koji se osnivaju na nacionalnoj razini prema 33. članku Konvencije kao i s civilnim društvom.

87. Provedba će se temeljiti na „**dvotračnom**” pristupu. Jedan trak obuhvaća posebne projekte, kampanje, osposobljavanja, aktivnosti itd. koje **na nacionalnoj i lokalnoj razini** organiziraju nacionalni dionici u državama članicama. Drugi trak sastoji se od uključivanja pitanja povezanih s osobama s invaliditetom u cjelokupan rad i sve aktivnosti **Vijeća Europe**.

88. Pri provedbi Strategije države članice i ostali dionici u obzir moraju uzeti **razvoj događaja** unutar Vijeća Europe kao i UN-a u pogledu tumačenja i provedbe Konvencije. To uključuje Globalni sporazum UN-a te Ciljeve UN-a o održivom razvoju.

89. **Osposobljavanje** u sklopu Vijeća Europe o pitanjima povezanim s ljudskim pravima osoba s invaliditetom održavat će e prema potrebi i na zahtjev različitih sektora unutar Organizacije.

90. **Praćenje Strategije** bit će usmjereno na jačanje suradnje u području invaliditeta te će dopustiti učinkovitu razmjenu informacija, iskustava i dobrih praksi i unutar Organizacije i u državama članicama.

91. **Da bi se procijenio napredak u provedbi Strategije** na razini Vijeća Europe i njegovih država članica, Ad hoc Odbor stručnjaka za prava osoba s invaliditetom pripremat će **dvogodišnja izvješća** koja će predavati Odboru ministara. Dvogodišnje izvješće u obzir će, među ostalim i gdje je to primjenjivo, uzeti preporuke neovisnih mehanizama za praćenje i različitih ostalih struktura unutar Vijeća, mjerodavnu sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava, događaje, kampanje i publikacije povezane s pravima osoba s invaliditetom kao i zakonodavne i strukturalne razvoje na međunarodnoj, regionalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini.